

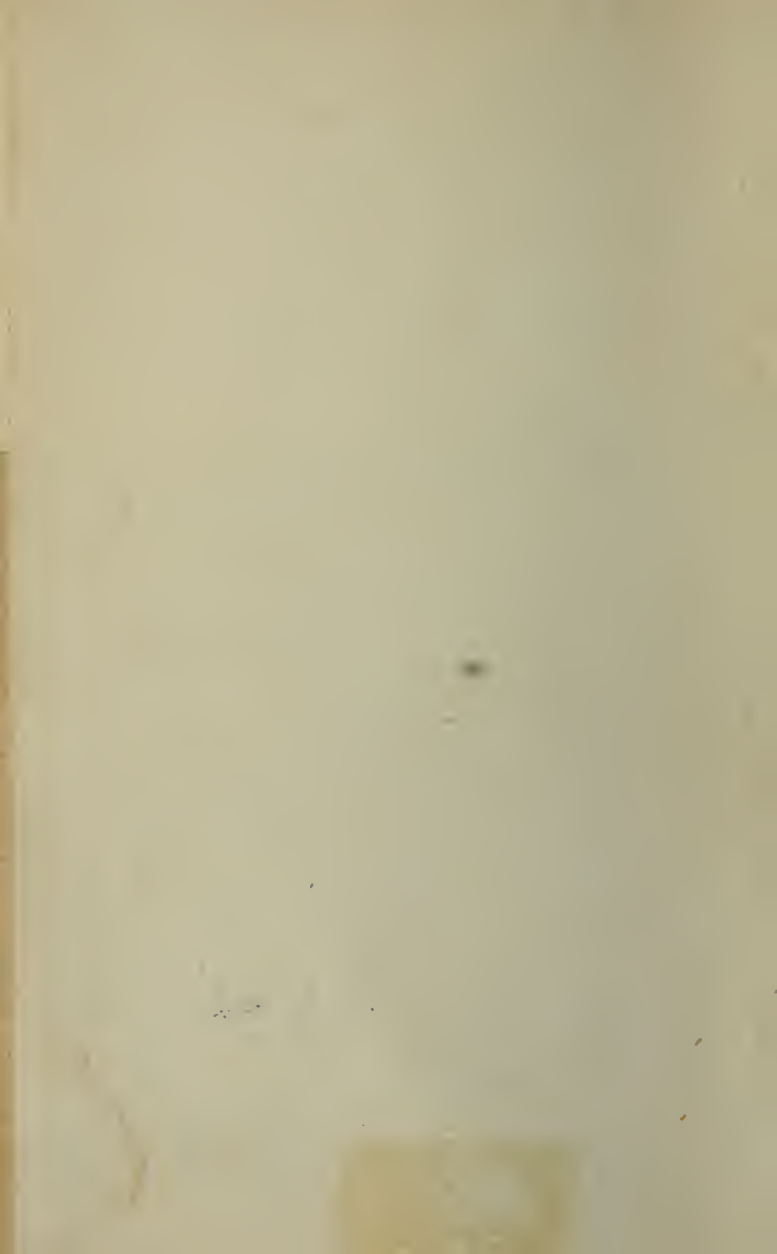
3 1761 08121476 9

**MAGYAR DOLGOZÓK
KÖNYVTÁRA**



920.

L. 16.094



1862-1893

RADÓ ANTAL

RÁKÓCZI SIRJA

ÉS EGYÉB

KÖLTEMÉNYEK.



BUDAPEST,
LAMPEL RÓBERT (WODIANER F. ÉS FIAI)

CS. ÉS KIR. UDV. KÖNYVKERESKEDÉS KIADÁSA.

Minden jog fentartva.


I.

ÉNEKEK A HAZÁRÓL.

3

ENTREPRENEURSHIP

•



RÁKÓCZI SIRJA.

Egy kép került kezembe ma
S alatta ez a sor írás van :
„A minoriták temploma
Konstantinápoly városában.”
Nem készítette művész tolla ;
Egy útas, ott lenn vándorolva,
Dilettáns kézzel rajzolá.
Mért rázza mégis föl a lelkem ?
Mért nézek áhitattal telten
És elfogódva rá ?

E tájon, ennyi hervadás-,
És ennyi pusztulással szembe,
Hol mindenről lerí a gyász,
E galatai sárba', szennybe',
E szűk hajlékban, amely ott áll,
És látszik, szintén megkopott már
A szélnek ostromaiban :
Szegényes nyughelyére téve,
Idestova százhetven éve,
A föld alatt Rákóczi van.

Ki hosszú sóvárgás között
A Márványtenger partja mellett
Olyan soká volt számüzött :
Im halva sem talált kegyelmet.

Van feledés százféle bűnre,
De amit ő művelt, az íme
Még egyre fáj, még egyre bánt :
Törvénybe' van rebellis volta
És az előre és a holtra
Áll az ítélet egyaránt.

Rákóczi ! ezt remélted-e,
Midőn a rodostói házban
Múlt éveid története
Elédbe rajzott látomásban ?
Midőn elmédbe' végig futván
Élted viszontagságos utján,
Tünődve megkérdeéd magad :
A nép, amelynek szíved szolgált,
Nevednek is emel-e oltárt,
Amelynek lángja égbe hat ?

Oh hős ! láttad magad talán,
Tizenkét esztendő's korodba',
A Zrínyi lánya oldalán
A harc golyói közt forogva :
Hogy a munkácsi vár tövébe'
Caprara immár harmadéve
Rátok szegezze ágyuját,
S te fent az ostromlókat nézéd
És fegyveriknek dörrenését
Büszkén, mosolygva hallgatád.

S eszedbe juthatott az éj,
Amelyen nász-szobádra csaptak,
S ott hagyva nődet, ifju férj,
Elmentél Bécsujhelybe rabnak.
Hogy' néztél büszke méltósággal
Farkasszemet a vészbirákkal,
Nem félve a halált,

És árulással összeróva,
Hogy' állt számodra a bitófa,
De mindhiában állt.

S aztán a harc! Félistenül
Hol a hazában megjelentél,
Ezernyi nép hogy' vett körül,
Egy szóddal serget hogy' teremté!'
S a mikor nőttek a veszélyek,
Hogy' nőttek vélők a vezérek:
Bercsényi, Bottyán . . . mindegyik!
Hogy' mentek tűzbe, érted küzdve,
Váraknak füstje, falvak üszke
Hányszor jelölte lépteik!

S a nyolcesztendő's viadalt
Hogy gondolatban általélted:
Tán elzümmögted azt a dalt,
Mely annyit lelkesíte érted.
S tán azt képzelted, évek múlva,
Török vizek felé vonúlva
Jön egy magyar csapat,
És díszszel, fénynyel, diadallal,
Hazakiséri majd e dallal
A te hült hamvadat!

Oh nagyságos fejedelem!
Hijába hitted, mindhijába!
Aludj a régi jó helyen
És mitse várj multad díjába!
Hisz olyan régen alszol ottan!
Megszokhattál már kis zugodban:
Ne véld, hogy elviszünk!
Hogy elmegyünk majd díszmenetbe'.
Hogy itthon léssz majd eltemetve,
Szegény rebellisünk!

Neki százhusz mérföldje volt,
És mind a hazájának adta ;
Csak hat lábat kívánt a holt,
S hazája eddig megtagadta.
Volt néki sok rónája, bérce,
Azokba' sok márványa, érce — —
S értünk veszett el mind e kincs !
Sirjára holmi gránit-roncsot
Kíván csupán, meg holmi broncot
S mi azt feleljük néki : nincs !

Nincs semmink ! Oly szegény a hon ! . . .
Csak olykor egy-egy verselője,
Merengve rég elmúltakon,
Dalol egy éneket felőle.
Nem kérdi, balgán, róla dallván,
Hogy szive mélységes siralmán
Megbotránkoznak-e, nem-e ?
Csak ír, s két könny hull a papírra :
Az egyiket fájdalom sírja,
A másik könnyet — szégyene.



„TALPRA MAGYAR!”

A kávéháznak füstös csarnokában
Merész beszédü ifjuság van :
Az ős szabadság szent ábrándjítúl
Az arc, a szem kigyúl.

Itten az ész már se töpreng, se számol,
Helyébe ült az égi mámor :
Csak érzi, érzi mind ez ifju szív,
Hogy e nap teltre hív.

De léle útát, mit e kis had érez,
A nép, a milliók szívéhez ?
Oh lessz-e hangjuk, amely feltüzel,
Hogy rajta, tenni kell !

Lesz hangjuk. Mivel ím, e pillanatban
Felugrik s az asztalra pattan
Egy ifju, ki parancsolóan int,
S mindenki rá tekint.

Valami bűvös láng lobog szemében,
Amint ott áll, prófétaképen,
Aki a népet boldogítani most
Törvénytáblákat oszt.

Olvasni kezd . . . S az első sortul fogva,
Hallgatják, szinte ittasodva.
Petőfi Sándor az, ki ott szaval :
„Talpra magyar !”

...S ahogy az esküvést elmondta fennen,
Utána dörgék valamennyen;
S e percben az a füstös régi bolt
Istennek háza volt.

Az ócska asztal szent lett, mint az oltár,
Az a profán dal szinte zsoltár,
S mint hívők állanak a pap előtt,
Úgy vették körül Őt.

S a kis dal gyorsan az utcára érve,
Szállt házról-házra, térrül-térre,
És szállt folyón, szállt síkon-halmon át —
Bejárta a hazát.

És felriasztó vészharangként szólva,
Mindütt hangzott a büszke strófa;
Hangzott: „Rabok legyünk vagy szabadok,
Itt az idő, válaszszatok!”

S az esküvés megindítá a harcot,
Mely a hazán végig viharzott,
S amely, bár vége sötét gyász vala,
Nagy és csodás vala.

Soha e nagy harcot homály ne rejtse,
E dalt magyar szív ne felejtse;
Amíg csak él e földön nemzetünk,
Legyen az szent nekünk.

Tanulja meg e dalt a gyermek ajka,
Ifjú és férfi lelkesüljön rajta.
Se agg elmében ez áldott szavak
El ne mosódjanak!

S ha újra kell, e vers riasszon talpra,
Hogy ez esküvel élve s halva,
Szolgáljunk téged híven s igazán,
Én szép magyar hazám!



A HEGYESI CSATA.

Ott harcola sergünk Hegyes alatt,
Magyar ellen a német, a horvát.
S tűzelli a hős vezér a hadat :
„Vitéz magyarom, ne hadd magad —
Köszörüld ki a minapi csorbát!”

És mint akit varázslat igéz,
Vakon törtetnek utána ;
Hatezer levente, halni kész,
Hatezer között egy ifju vitéz,
S a sereg legidősb kapitánya.

Ott mentek — ezüsthaju hadverő
És szőkefürtű gyermek,
Az alig megért s az agg erő,
A leáldozó nap és a kelő,
Pici sarj, tövében a csernek.

És gyorsan az első sorba kerül
A hős fiu s hősi apja ;
S hátrálnak vad rohanásuk elül,
A német, a horvát földre terül —
Vészt ont kezökben a szablya !

De hiában ! A másik oldalon
Erejét a magyar had veszti.
Ott gyengül egyre az oltalom,
Ott egyre nő a holt-halom,
S magyaroknak teste növeszti.

Néhány szaladásnak ered, s nagy ég!
Társát is elsodorja;
Mint erdön száraz rőzse ha ég,
Tovább harapódzik a kishitőség,
Átcsapva sorrul sorra.

Csak az ősz és gyermeke áll odafent,
Csak az ő csapatjuk harcol;
De a csüggedéstől ez se ment,
De immár itt is bomlik a rend,
Már itt is lankad a hadsor.

S most hirtelenül egy tűzgolyó
Csap az ifju levente szívére;
S az ércnek útja gyilkoló,
Ágaskodik, meghorkan a ló —
S kiomol gazdája vére.

S amint lefordul az ifju hős
És apja látja estét:
Szine holthalavány, tekintete bőszt;
Üvöltve dörög a bajnok ősz:
„Fiuk! Itt ne hagyjuk a testét!”

S a légből kuszáltan és vadúl
Leng fűrtje s hosszú szakállá;
Keserve bosszuvágyba fúl,
Nem ember már, hanem Hadúr,
Ki az égből földre szálla!

S az ellen bátorsága enyész,
Az ihlett aggra tekintve;
S a merre jár, a merre néz,
A támadókba' döbbenés,
S új erő száll a mieinkbe.

És mostan a drága holt felett
Megujúl a bős csata zordúl;
Elhagyja a német már a helyet,
S a magyar, ki már futásnak eredt,
Egyszerre visszafordúl . . .

„De hol van, hol van“, mond a vezér,
„Ki e győzedelmet adta?“
Mindenki néz, de egy ajk se beszél.
„Oh merre vagy? Tán elveszél,
Bajnok fiu bajnoki atyja?“

És nemsoká' a vérmezőn
Meglelték összetiporva,
Mély s hosszú sebből vérezőn,
De a sajgó kint még érezőn,
Feküdt az úti porba' . . .

S hogy fölveszik őt a hadnagyok
S viszik, hogy gyógyíttassák,
Szeme egyszer — utólszor — fölragyog:
„Jövök, fiam . . . Már útba' vagyok!
Eljen a szabadság!“



SCHWECHÁTNÁL.

Hideg, borongós őszi regg,
Dértől csillámlik az avar.
Schwechátnál az osztrák sereg
És szembe véle a magyar.
Sárgult falevéllal játszik a szél,
A magasba' károg a varjuhad:
Ki tudja, hangjok mit beszél?
Tán azt: „Ma jó falatunk akad!”

Tíz óra hosszat szüntelen
Hallják az ágyut dörgegni,
S előre nyomúl a harcterén
Guyon Rikárd és Görgei.
Egyszerre, alkonyat felé,
A jobbsó szárny futásnak eredt,
Utánok a többi . . . szétveré
A nyolcvanezer a húszezeret.

S a bömbölés mindütt elállt,
Csak még egy dombról hallatik:
Csak még egy ágyu szór halált,
A nyolcas ütegből a harmadik.
Ott három ifjú diák előtt
Még egyre fogyott az ércgolyó,
S a három ifju a merre lőtt,
Pusztúlt az ember és a ló.

Nemrég e három hős legény
Tanulta a históriát,
Vagy könnyü méta-fát vivén,
Vigan szökellt a réten át.

De vészben a hon, s mind felbuzog
S kardot vesz méta-bot helyett :
Kik imént *tanulták*, most azok
Csinálják a történetet.

Tizenhat éves sincs talán,
Ki füstölgő kanócot emel ;
Most kezd ütögetni ajakán
Meg állán a legény-pehely.
Két társa — az is csak annyi idős —
Már inti: „Elég lesz — ránk tör a had !“
De ah, mit bánja az ifju hős :
„Még egyet !“ mondja, s ott marad.

S ha látja, az ércgolyó talált,
S ritkúlnak az ellen seregi :
Az ágyu csövét karolja át,
Minthogyha hálát adna neki.
S örömében szinte könnyet ont
S az izgalomtól halovány,
És ágyujához szólva, mond :
„Ezt jól csináltad, *édes apám*.“

S az ellen előbbre s előbbre nyomúl —
Csak néhány perc még, s ott terem,
De a három ifju gondtalanúl
Sürög, miként játszóteren.
Alig lépésnyire süvölt
Egy puskagolyó mellettük el :
De az egyik mégis újra tölt
S a legifjabb újra kanócot emel.

De hajh ! már most a hős tüzér
Nem látja, golyója merre repül, —
Rácéloz egy osztrák svalizsér,
Ő kebléhez kap s földre dül.

Imént még rózsás színe vala
Szép arcainak — most hó a színük,
És dús haja, aranyos haja,
Most homlokán mély sebbe csügg.

És gyermekes, szép kék szeme,
Az a víg két szem, lehunyva ím,
És amely úgy szólt, mint zene,
Ajakán ott dermed most a kín.
S hogy társa ijedten odarohan,
Még suttog: „Mondd . . . a lövés talált?“
„Talált“, felel az, s ő boldogan,
Mosolygva köszönti a halált!



SZÜNÓRA.

A branyiszkói harc után
A zászlóalj Iglóba tért;
Nem aludt három napja tán,
De el nem fáradt a csatán —
Mosolygva hozta a babért.

A házak ablakaiban
Sok szép lány s asszony álldogál,
S egy hadnagy fölkiált vigan:
„Fiuk! farsang dereka van —
Ma este győzedelmi bál!”

S kik tegnap még a harcmezőn
Táncoltatták meg ellenik,
Áttörve a golyó-esőn:
Rivalganak örvendezőn...
És este báloz mindenik.

Ejh, hány menyecske s hajadon
Perdül és fordul kecsesen!
Hó vállakon, hattyú nyakon,
Piros-fehér-zöld szalagon
Beh szívesen pihen a szem!

„Csárdást!” Hejh, beh hosszúra nyúl
Az andalgó után a friss!
Beh lejtik, ropják szilajúl,
Hogy minden arc és szem kigyúl!
Beh hogyvoltozzák hatszor is!

... S hogy négyest jár sok deli pár
És ép harsogják a „colonne!”-t:
Künn nesz riad: egy közhuszár,
Csákósan, a ruhája sár,
Lihegve a terembe ront.

„Megtámadták az őrszolgák” —
Hamar!” kiáltá a vitéz.
A zene szünt, — az őrnagy int,
S rohan szablyát övezni mind —
Egy pillanat, s mind harcra kész.

S előre lép a kapitány,
S jókedvű szava hallatik:
„Egy kis szünóra lesz csupán,
Szép hölgyeim! Majd azután
Járjuk tovább virradatig!”

És csakhamar patkó dobog
Végig az utcán s a teren,
S aztán peregnek a dobok
És aztán puska-tűz ropog . . .
Már forr, már forr a küzdelem.

A nők meg hallgatják a zajt:
Van ki elájul, van ki sír,
Van ki remegve fölsohajt:
„Oh hány fog visszatérni majd,
Oh hányra vár ottkünn a sír!”

De lassan a távolba vesz
A harci lárma . . . Vége im.
Már nem hallatszik semmi nesz . . .
Vaj’ diadalt jelent-e ez
A haza ellenségein?

Egyszerre — hah ! — zajos a tér,
Lenn víg magyar dana riad . . .
S ép' hogy az óra véget ér,
Az ajtó nyílik — visszatér
A győzedelmes tiszti had !

A kapitány meg fölkiált :
„Colonne ! Nos rajta — kezdhetik !“
Pár perc, s hogy folytassák a bált,
A sok délceg pár sorba állt
S tovább mulattak reggelig !



HUSZÁR-IMÁDSÁG.

Megfújták a riadót már ;
Szól a hadnagy : „Fiuk, jerünk !“
És egy huszár nagyot sóhajt :
„Uram Isten, légy ma velünk !“

Hallja ezt az őrmestere
S nagyboszúsan megdorgálja :
„Tudd meg, magyar katonának
Nem így szól ám a zsoltárja.

Ezt fújd : „Isten, ne segíts te
Se azoknál, se minálunk :
Bízd ránk, Uram, ezt a dolgot —
Te csak nézd, hogy mit csinálunk !“



„NINCS PARDON!”

1849. május 21.

Felhozta Görgey hadát
Buda alá, mit Hentzi véd,
A sötétlelkű renegát,
Aki megszegte esküjét,
S ki most, hogy az vitézivel
Keményen ostromolni kezdett,
Izent: ha nem vonulnak el,
Halomra fogja lőni Pestet.

De válaszolt a várvivó:
„Jobb lesz, ha megadod magad,
Mert nem telik le ez a hó,
S bedöntetem a kapudat.
S ha most gazúl azt megteszed,
Mivel dühöd fenyegetődzék:
Tudd meg, ha várad elesett,
Egy szálíg meghal mind az őrség!”

Hiába volt az intelem;
Mert nem sokára azután,
Egy gyászszal terhes éjjelen
Az ágyu megdőrdült Budán.
A bástya-falról Pestre át
Hullott a gránát és a bomba,
Felgyujtva a bazilikát
S ezernyi házat döntve romba.

S ezért, hogy fölviradt a reg,
 Min meglett a nagy számadás,
 S már készen állott a sereg,
 Hogy kezdődjék a támadás :
 Kimondták, hogy ma Pest miatt
 Sok vér fog folyni minden kardon :
 Az a parancs : „A Hentzi-had
 Pusztuljon mind el — nincs ma pardon !“

És folyt a harc. Ah a honért
 A falról hány hős lebukott,
 Míg a sereg a várba ért
 S a lobogót kitüzte ott !
 Hány volt az ifju dalia,
 Kinek ez a tavaszsza tél lett,
 Kinek e május hajnala
 Örökös, virradatlan éj lett !

S a had nyomán, mely győzve mén
 Előre feltarthatlanúl,
 A fényes törzskar elején,
 A fővezér is bevonúl.
 S im az első utcába már
 Egy sváb bakát talál a porba,
 Mellette egy magyar huszár,
 Gyöngéden fölibe hajolva.

S borult a vezér homloka,
 És arcán át harag cikázott ;
 És mérgesen kiált oda :
 „Mi az, huszár ? Héh, mit csinálsz ott ?“
 Az felszökik, s hebeg, dadog :
 „Hát már . . . takarodót is fúttak . . .
 Gondoltam, most már nincs dolog —
Vizet adok a nyomorútnak !“

„Hiszen magad is vérezel?”
„Csak megkarcolt egy panganét!”
Aztán megint letérdepel
S tovább itatja ellenét. —
S a vezér eltűnődve néz,
Mig annak csillapúl a szomja :
„Tán bölcsebb, szól, e közvitéz!”
S kemény parancsát visszavonja.

S megtette száz, mit az az egy :
Igaz magyar volt mind e hős,
Ki oroszlán, ha harcba megy,
De megbocsát s felejt, ha győz.
Ámult is ám a földkerék,
S beirták a históriába :
Hogy nem mulik, örökkön ég
Ama szent harcunk glóriája !



DAMJANICS SZÓNOKOL.

Hős Damjanicsnak sokszor mondogatták,
Hogy a csatára lelkesíteni hadját,
Beszéljen a sorok előtt.
S a tette született bár, nem a szóra,
Kardforgatásra és nem dikcióra,
Egyszer rá birták venni őt.

Húsz perc alatt kifőzte hadi tervét,
De a beszéden, mely tüzelje sergét,
Pár óra hosszat kínba' van.
Ám hajnal tájba', amidőn a bátrak
Az ütközetre szép rendben felálltak,
Elkezdett szólni csakugyan.

Fiúk! dörögte, most hát fel a tette...
Fiúk!... De már a többit elfeledte,
Hiába szítta a fogát.
Fiúk!... Megint vár... Végre oszt' vidáman
Rájuk kiált: Patvarba is, utánam!
Amott az ellen — rajta hát!

S egész sereg rázúgja: Éljen! Éljen!
Pár perc, és már ott küzdenek a téren
Elől a hős, nyomán hada.
És hogy „hatással“ szólott, bárha kurtán,
Kitünt hamar: mivel egy óra multán
Már meg volt nyerve a csata!



A PESTI SZABADSÁG-TÉREN.

— Október 6-án. —

Az óriási, sárga ház,
Hol hajdanában annyi gyász
Meg annyi jaj fakadt,
A honnan annyi szörnyü vész
És kő-lágyító szenvedés
Veré az eltiprottakat ;

Hol csúf odú meg pincebolt
Hősök siralomháza volt
S gaztettek színhelye,
Amelyről ha csak olvasánk,
Káromkodásra nyílt a szánk,
S undorral lett szívünk tele :

Eltűnt hát az Ujépület!
És ím, hatalmas, szép teret
Alkottak a romok helyén,
S egymásután kerül oda
Palota mellé palota,
A szenny helyébe fény.

És — óh öröm ! — az ifju tér,
Hol annyi könny folyt s annyi vér,
Szabadság-tér leve,
S — óh diadal ! — ahány az ut,
Mely mint sugár a térre fut,
Mindannyin egy mártir neve.

S a téren, azt rebesgetik,
Majd egy szobor emelkedik,
Fenségben és dicsőn :
Szabadság-hirdető szobor,
Nagy és csodás, mint az a kor,
Melynek jelképe lőn.

S azt mondják, hogy mártirjaink
Fel lesznek rája írva mind
Márvány- vagy érclapon,
És évről-évre ifju, agg
Elébe zarándoklanak
Egy szent emléknapon . . .

Járok-kelek az útakon
S a hősök nevét suttogom,
És áldom hamvaik porát,
S boldog vagyok, köröskörül
Hogy ama ház köveiből
Szemem már mitse lát.

De csakhamar lelkem borúl
S elémbe egy kérdés tolúl :
„Tán jobb volt ezelőtt . . .
Tán kár, hogy aki erre jár,
Nem látja többé a sivár,
Nagy emlékeztetőt . . .“

S lassan leszáll az éji csönd
És hallom, hogy a légbe' fönt
Halk sóhajtás repül.
Tán vértanúink lengnek itt,
Talán aggódó lelkeik
Beszélnek a jövő felül.

A felhőben, mely ott suhan,
Talán Batthyány árnya van,
S lenéz, magyar! reád,
S mutatván azt a rém-helyet,
Azt súgja halkan: „Ne feledd
Októbernek hatodikát!

S mikor megéred a napot,
Min annyi jó hős elbukott
S min összeestem én:
Gondold át azt a szörnyű gyászt —
És tégy egy csöndes fogadást
A Szabadság-terén!”



A SÉTATÉR HONVÉDJE.

Tavaszzsal, amikor őrt állít a város
A cifra sétatér minden kapujához,
Tanyát fog a sarkon s a népet figyeli
Egy öreg katona, honvédmenházbeli.

Csokoládé-szinű, rossz dolmány takarja,
Amelynek üresen lötyög egyik karja,
A Mátyás-huszárok sipkája van fején,
Mellén ezüst érem — így strázsál a helyén.

Foga közé kurta tajt-pipát szorítgat,
Nemzetiszín rojtost, jó barnára szíttat,
Egyetlen kezében vastag meggyfa-pálcza:
Erre támaszkodik, meg a kapu-rácsra.

Ott áll vagy üldögél, nézegetve szerte,
Nem tesz-e kárt senki abb' az úri kertbe',
Megvannak-e békén a szegfűk, a rózsák,
Nem tép-e belőlük a pajkos apróság?

Szóba álltam véle. „Volt már régesrégen“,
Mondogatta szegény, „efféle őrségem;
De nem gyerekekre, nem is ékes parkban —
Ellenre vigyáztam, emberölő harcban!

Az ám a poszt! Éjjel, szélin a tábornak,
Hóban, megfigyelni neszét a távolnak,
Látni, az ellenség, hogyha cselre készül,
S hírt adni szaporán a közelgő vésZRÜL!...“

S kértemre elmondta az én öreg hősöm,
Negyvennyolcban mikor s hogyan állott őrsön —
Hogy jobban megértsem, szépen lerajzolva
A had állásait botjával a porba.

„Itt állott a magyar, emitt meg az osztrák,
Ide a mieink az ágyukat hozták,
Ottan egy kis domb volt, amottan egy árok,
Itt rohantak elő a Mátyás-huszárok . . .“

S ahogy ide-oda böködte a botot,
Szegény öreg bizony bele zavarodott.
„Érti-e már?“ szólott. Nem értettem, nem én,
De azért úgy tettem, mintha jól érteném.

S azután elváltunk. S visszatekintve rá,
Láttam, hogy még mindig rajzoló, rajzóla,
Tüzérség, huszárság, hogy s merről érkezék,
S hogy melyik rohamban hagyta el félkezét . . .

De aztán valami pékinasnak láttán,
Ki be akart menni puttonnyal a hátán
(Amire pediglen szörnyű tilalom van!)
Álmodozásából fölrezzene nyomban.

Hogy azt elriasztá, megint székébe ült,
S füstölve, megint csak emlékibe merült . . .
Ringassa csak lelked az a fényes álom:
Szegény öreg honvéd, az isten megáldjon!



KIVÁNDORLÓK.

Tavaly, hogy délnek vitt utam,
Szomoru, őszi időkben
Ott kóboroltam egymagam
A genovai kikötőben.
Előttem óriási gályák
Nyomták a tirthén tenger árját,
Körültem dolgozó tömeg,
Mely véget nem lelő sorokban,
Nehéz teherrel megrakottan,
A hajók alját tölti meg.

Egyszer csak egy csoport felül
Magyar szót hallok. Odaléptem,
És láttam, hogy a földön ül
Egy ember szűrben és zekében.
Mellette asszony s barna lányka
Bámul merőn az Óceánra
Egy rengeteg gőzös felé,
S mindhárman olyan rém-kopottan
És oly halványan ültek ottan,
Hogy elszorult szívem belé.

S hogy szóba állottam velők,
Az ember búsan emlegette,
Hogy volt kis földje azelőtt,
S hogy két rossz termés tönkretette,
S aztán hiába volt akármí,
Már nem birt többé talpra állni,
Akárhogy küzdött, fáradott,
S mert nem futotta az adóra,
Kihúzták a párnát alóla
S foghatta a vándorbotot.

„És nem sajnálja — kérdezém —
Elhagyni a szülőhazáját!”

Sajnálni? A hazámat? Én?”

— Szólt, rút szitokra nyitva száját.

„No van miért!” És szinte hörgve
Szorítá két kezét ökölbe

S kidagadt homlokán az ér.

„Hát mit tett értem, hogy szeressem?”

Elvette mind, amit szereztem!

Azér' szeressem tán? Azér'?”

S míg a szilaj kétségbesés

Így tört ki ajkán szörnyü hévvel,

Mely ellen tudtam, hogy az ész

Okokkal mindhiában érvel,

A földre nézek, s íme látok

Egy foltos, piszkos, furcsa zsákot,

Amelyre a kislány ügyel.

S oly féltőn fogta át a gyermek,

Hogy szóltam: „Mondja csak kigyelmed,

Hát abb' a zsákba' mit visz el?”

És annak arcán hirtelen

A düh mély fájdalomra lágyul,

S ötöl-hatol: „Hát... Istenem...”

Földet viszek Magyarországbul...“

S némán meredt maga elébe,

Fejét lehajtva tenyerébe.

„Bolondság, úgy-e?” — mormogá.

És hozzátette, szinte sírva:

„Ha idegenben visznek sírba —

Ezt hadd tegyék fejem alá!”



MONTE CAVALLO.*)

Az óriás teren, a gránit-kút felett,
Hol felszökell s lehúll a víz örök sugára,
Ahol az obeliszk az ég felé mered :
Ott fékezi lovát a Dioszkúrok párja.

Ők illenek ide, erő jelképei,
E helyre, ahová az néz le ablakából,
Kinek Itália eggyé lett népei
A büszke Quirinált hódíták meg lakául.

Ott él a fejdelem, a honban s a honért,
Melyet mint Messiás, úgy támasztott fel atyja,
S melyért a harc terén, maga is onta vért,
Csakhogy szabad legyen mindegyik talpalatja.

Ez a föld szülte őt; ennek nyelvén dalolt
Lágy altató-danát őnéki is a dajka ;
S azon szólt anyja is, mikor reá hajolt
És leste, hogy miként kezd már gyügyögni ajka.

S amikor ifju lőn, e nép költőivel
Tanúlt rajongani és lelkesedni lázban,
E nép' története könyvébe merül el,
Hol annyi glória s mellette annyi gyász van.

*) Így híjják Rómának azt a halmát, melyen a Quirinál, a királyi palota áll. A verset még Umberto király uralkodása alatt irtam „*Római rithmusok*“ című, még meg nem jelent vers-ciklusomba.

S a hősök s mártírok emlékein mereng,
Akiknek szent nevét e könyv szívébe róta,
S a szeme fölragyog, ha a fülébe cseng
A nagy harc himnusza, a Garibaldi-nóta . . .
.

És lelkem fölriad, és útam folytatom
A tágas téren át, amelyen néma csönd ül,
És elgondolkozom jelenen s múltakon,
S az isten tudja mért, de a szemembe könny gyül.



KÖNYÖRGÉS.

Isten föl ne rója bűnömül,
Arra sokszor félve gondolok,
Hogy mi lesz, ha majd szívem kihűl
És mennyekbe visznek angyalok?

Eltünődöm, lessz-e minekünk
Magyaroknak ott külön tanyánk?
Vagy csak össze-vissza lehetünk,
Égi kozmopoliták gyanánt?

Egy a mással hogy' barátkozik,
Fönt az édenkertben aki van?
Lesz tán holmi égi volapük,
Mit megértünk majd mindannyian?

Avagy olyan tudós lesz agyunk,
Mihelyest utunk a mennybe visz,
Hogy pompásan diskurálhatunk
Még egy mandzsu s votják szenttel is?

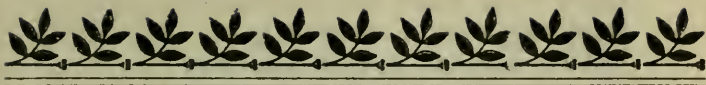
Édes jó Istenkém, könyörülj,
Ezt se tedd velünk, meg azt se tedd:
Inkább fönn is, szent trónod körül
Hadd csak együtt ezt a nemzetet!

Hogy' érezném ott az Irgalom
S a mennybéli üdvösség becsét —
Ha nem hangozhatnék ajkamon
S körülöttem is *magyar beszéd*?!



II.
TÖRTÉNETEK.

1803/10/10



A B Ú.

Abú, a szent — így szól egy vén rege —
Pusztán ha járt, sosem szünt éneke.
Mindegyre zengé: „Allah il Allah!“
Pedig egy lélek sem figyelt a dalra.

„Magadba' járván a nagy Szaharát,
Hol nincsen ember, ki hallgatna rád,
— Egy csúfolódó ezt kérdezte tőle —
„Mi végből kántálsz fotyton, óh te dőre?“

„Igaz — felelt az — a sivatagon
Köröttem hallgató ritkán nagyon;
De hát ki tudja: nincs-e messze-messze,
Hová nem ér szemem, hogy fölfedezze?

Ki tudja, hallja tán az éneket
Valami vándor, ki eltévedett
S fáradtan s csüggedéstől elnyomottan,
Kesergve ül a perzselő homokban.

Ki tudja, hogy amely elszáll felé,
A hang nem önt-e új erőt belé?
Ki tudja? izmát tán acélosítja,
Szive kialvó lángját újra szítja,

Hogy végre mégis feltápászkodik,
Hogy mégis eljut az oázokig,
Hol hű arabnak nyájas sátorában
Felejtethi, mit szenvedett korábban !

S ha minden három évben egy akad,
Kiben imámtól új remény fakad :
Legyen dicsőség Allah szent nevének —
Pazar jutalmát lelte mind az ének !“

— Oh költő, aki pusztaságba' jársz,
Visszhangot szódra mindhiába vársz :
Hivén, hogy úgy sem hallja senki hangod,
Ne dobd el csüggedetten azt a lantot !

Ki tudja, messze-messze valahol
Nincs-é, ki hallja, mit ajkad dalol :
Egy szív, amelynek útja kíkeserves,
Mely lankad, bágyad, mely már szinte elvesz' ?

S hahogy ezer dal közt, mit tollad ír,
Egy van, mely ilyen szívnek balzsam-ír ;
Nincs rá okod, amért magad eposszed —
Ez egy dal megfizette mind az ezret !



VALMIKI HALÁLA.

Gangesz vize partján, nádfödelű házban,
Ott pihen Valmiki széles kereveten.
Sínylő szíve gyászban, gyöngé teste lázban,
Itt nyugszik régóta, halálos-betegen.

Révedező szemmel a csöndes árra néz,
Nézdeli a partnak lótoszát, pálmáját,
S megsajdúl a lelke, hogy nincs egy árva kéz,
Mely végig simítsa homlokát, párnáját . . .

Hogy nincsen körülte két gyöngéd női szem,
Mely lágyan, biztatón tekintene rája,
S ha teste merevül, nem lesz majd senkisé,
Ki sírva lép hozzá, szemét hogy lezárja.

S hogyha a nap újra feltűn' az ormokon
Megjárni ösvenyét a végtelen űrbe';
Nem sóhajtja senki, se barát, se rokon:
„Valmiki Brámával él már egyesülve!”

Ott pihen a költő. És körötte csend ül:
Kint is, mint odabent, némaság és magány;
Egy fűszál se zizzen, egy levél se lendül,
Egy árva szellő se köszönt be ablakán.

De most felül s figyel. Egy hang repül arra,
Édesen, reszketően szállva át a légen.
Oly ösmerős néki — emlékszik e dalra . . .
Ő ezt hallhatta már, valamikor, régen.

S közelb jött a nóta, és mint ezüst harang
Ugy csengett, úgy bongott, egyre hallhatóbban,
S oly jól esett néki e vidám, tiszta hang,
Mintha balzsam volna minden egyes szóban.

Oh már jut eszébe: hisz ez az ő dala!
Ifjonti elmével ő írta meg akkor,
Amikor élteben legboldogabb vala, —
Ő írta e nótát két piros ajakrol;

Két piros ajakról, melyet annyit csókolt,
Két fekete szemnek bűvös mosolyáról,
Kebelről, mely hó volt, fürtről, mely holló volt,
Üdvösséget szerző puha nyoszolyáról...

Oh beh nagy ideje! Elrepült azóta
Ifjuság, szerelem — tovatűnt mint árnyék.
De mely akkor készült, íme az a nóta
Deli szűzek ajkán ma is viasszaszall még.

Ma is dalolgatja az a pária-lány,
Ki fején korsóval megy a Gangesz felé,
Még csak nem is sejtve, hogy' méléz el dalán
Egy öreg poéta, ki azt megösméré;

Egy öreg poéta, ki boldogan hallja,
Hogy az ő nótáját van még aki zengi,
Egy öreg poéta, aki arr' a dalra
El birja feledni, hogy nincs vele senki,

Kinek e hangoktól — mintha sok jó barát,
Hű rokon környezné — szíve-lelke derül,
S aki, hogy a pórlány elvégezi dalát,
Örökös álmra mosolygva szenderül!



VIGASZ.

Meghalt Fatíme, Hasszán drágagyöngye
Az ámbra-testü, hajnal-arcu lány ;
S kesergi hunytát Irán és Turán
S az ország véne, fiatalja könybe.

Egyetlenegy van, aki könnyet nem lel,
Jár száraz szemmel hetek-, havakig :
Ép az, kiben legmélyebb gyász lakik,
Aki szerette boldog szerelemmel.

Nem csillapítva éhességet, szomjat,
Kijárt a sírhoz mindennap hiven ;
S a bölcsek azt jósolták széltiben :
Ha könnye nem lesz, majd utána fonnyad.

S Ali, a nagyvezér, királyát szánva,
Küld hírnök-serget, gyorsat, mint a szél :
Hogy a nép színe — mert nagy a veszély —
Induljon rögtön s gyűljön Iszpahánba.

S papok meg költők, tudósok s leventék —
Ali szavára mind, mind odagyűl,
S órájás terembe, dús asztalhoz ül
Hasszánnal együtt a sok úri vendég.

És szólt Ali, halk hangon, remegően :
„Nos, keljen az, az mondjon most imát,
Ki úgy ment élete ösvényin át,
Hogy nincs halottja még a temetőben !

Hogy nincs egy kő, amelynek föliratja,
Ha ránéz, éjjé teszi nappalát,
Hogy nincs egy név, melyet ha hall, ha lát,
Azt, aki hordta, újra elsiratja !

Nos keljen az, ki még sohase gyászolt,
Ha mást nem : emberben való hitet,
Midőn, akin testvérként segített,
Elárulá és majd' vérébe' gázolt !

Nos keljen az, ki nem tett soha földbe,
Ha mást nem, hát egy édes szép reményt,
Mit táplált és becézett fiaként,
S egyszer csak látta : vége, meg van ölve !“

Némult az agg, s szavára hosszú csend lett,
S rémlett : a termen árnyék suhan át.
Mindenki arcán felleg vert tanyát,
Mindenki földre nézett s elmerengett.

És feltűnék eszébe mindahánynak,
Amit veszített : egy-egy drága holt,
Egy érzet, egy reménység, ami *volt*,
Mit vérző szívvel rég elhantolának . . .

És Hasszán látva, senki meg se moccan,
Megérté : nincs, ki ne viselne gyászt ;
S a közös búban lelve gyógyulást,
Fejét lehajtá, és sírt hosszan, hosszan.



TIRESIAS.

A nap hiába szór fölöttem sugarat,
Köröttem hasztalan tarkáll a rét virága,
Nekem hiába zöld az erdők lombos ága :
Elém homályt teremt az égi akarat.

Pallas-Athéne volt, szemem kit látni vágya,
S hogy megpillanthatá, azóta vak maradt ;
A földöntúli fény kioltá perc alatt,
Mert istennőt ha néz, kihúny a szem világa.

Mégis, ne szánjatok. Hisz azt az alakot,
Kit idelent szemem utólszor láthatott,
Már bennem új alak nem halványítja többé.

Szemem borús lehet, de szellemem borútlan.
És boldogan rovom árnyék-takarta útam :
Egy istennő ragyog előttem mindörökké !



ÁRION.

Árion, a lantosok királya,
Mondják, egykoron tengerre szálla,
Vállán drága bíbor-köpenyeg,
Melyet néki lantja szerze meg.

S ím a tengerészek megkívánják
Bíboros ruháját; sohse bánják,
Bármí bűvös dalt is mond nekik;
Fogják, s a habok közé vetik.

Nos, ez rajta meg nem esne már ma,
Nem mert tán ma *dallal imponálna* ...
Csak mert hogyha dalt ma zengene,
Sohse volna — *bíbor* köpenye!



EGY KÖNYCSEPP.

Itáliában, hatszázötven éve,
Negyedik Ince pápa idejébe',
Egy nagyhatalmas gróf uralkodék,
Kit rettegett a római vidék.
Füldött a vérbe', csak úgy, mint a borba',
Járt szerteszéjjel ölvé és rabolva;
Férfit, ha agg is volt, kardélre hányt,
S várába hurcolt asszonyt és leányt.

Hogy egyszer átallovagolt egy erdőn,
Elébe íme, száanalomra keltőn,
Aszottas képű, agg barát kerül,
Ki e vadont választá lakhelyül.
A gróf szilaj kedvébe' rákiálta:
„Gyónókra vársz itt, adta vén barátja?
No rajta, jöjj hát, gyónok én neked!
Elmondok egy pár víg történetet,
És lelkemet ha aztán föl nem oldod,
Ha vezeklésül nem szabsz könnyű dolgot:
Tanúm a sátán, hogy ma még
E fárul mennyországba mégy!”

E szókat véle járó pár lovagja
Harsány röhejjel és tapssal fogadja,
És tréfálkozva és mulattatón
Ő rá is kezdi s káromkodva — gyón.
„No páter, végzi, kedves lelki hóhér,
Mit téssz most vélem ennyiféle jóér’?”
De a barát szelíden így felel:

„Ím, itt van ez az ócska fa-kehely,
Merítsd meg a patakban s töltsd meg ottan,
És akkor elmehetsz, föloldozottan.“
S az szól: „No már, ha ily olcsón adod
Ilyen sok bűnért a bocsánatot:
Panaszod akkor énreám se légyen!“ —
S veszi a kelyhet és a vízhez mégyen.

Meg is meríti egyszer, kétszer is,
De a kehelybe nem foly mégse víz,
S harmadszor is megtöltené a habban,
De nem marad egy árva csepp sem abban.
A gróf döbbenve látja e csodát
És szívéen borzalom nyilallik át;
Reszketve áll a patak ágya mellett,
Reszketve ejti porba azt a kelyhet . . .

S rabló-lakába nem tér vissza már,
Az naptul fogva egymagába' jár,
Zord és kietlen tájakon bolyongva,
A régi dísz helyett csak puszta rongyba'.
Nincs véle semmi, csak az a kehely;
Azt is csak intő-jelnek vitte el,
Hogy ne feledje soha pillanatra,
Mi módon inté a mennyeknek Atyja.

Két hosszú évig járt így szüntelen,
Éhezve, fázva úton-útfelen.
S véletlen ekkor visszajut a helyre,
Hol megjavítá a remete kelyhe.
És ím, az aggot most is ott leli,
És az felé megy, jóssággal teli,
S leül vele s gyöngéden tudakolja,
Ama nap óta mint folyt élte sorja.
S ennek eszébe jut a szörnyü mult . . .

Szemébe hirtelen egy könny nyomult,
S az első könnyet több és több követte,
És mind a megbánásnak volt követje.
S hogy ontá őket, mint a sűrű záport,
Egy árva csepp kelyhébe is aláfolyt . . .
S mihez kevés volt egy egész patak,
Megtette egy könny, mely szivből fakadt;
Csak ez az egy könny hullott a kehelybe,
S az abb' a pillanatba' színig telve.



FRATER EUGENIUS.

Egy ifju pap — pár hónap óta szolgált
 Noviciusként — forgatá a zsoltárt.
 Egyszer csak e sor állítá meg őt:
*„Mert ezer esztendő szined előtt,
 Mint a tegnap . . .“* Fejét a földre hajtja,
 S e szókat újra elismétli ajka:
*„Mert ezer esztendő szined előtt,
 Mint a tegnap . . . Nagy Isten, adj erőt,
 Világosíts meg: hagyj e szódba' hinnem!
 Nem értem őket!“* És hiába minden:
 A kételkedés lelkében megmaradt.

S hogy másnap ott sétált a fák alatt,
 Az erdő szélén hirtelen elébe
 Egy furcsa kis madár szállt, zengicsélve.
 Szép tarka szárnya gyorsan csapkodott
 S nótája olyan vígan csattogott,
 Hogy a barát szolt: „Ah, ezt meg nem állom,
 Meg kell őt fognom minden áron!“
 De a madár a sűrű galy között
 Alig pihent meg, tova röpdösött,
 Mind beljebb s beljebb csalva a barátot.
 S hogy alkonyult s hogy már semmit se látott,
 Sóhajtott: — „Vége — már meg nem fogom!
 Ideje fölkeresnem hajlokom!“
 És indul vissza. S a klastromhoz érve,
 Csak néz — s nem ismer rá a külsejére!
 Más a torony és más a kapu-bolt
 S az ablak-ív is mind másféle volt.

Előbbre megy, döbbenve áll a házban
 És látja, portás a kapúba' más van.
 S aki az udvaron feléje lép,
 Előtte ismeretlen arcu nép,
 Bár szerzetes-ruhájuk még a régi.
 S előjön az apát és mondja néki:
 „Testvérem az Úrban! A nevedet!
 És szólj, mi az, ami közénk vezet?”
 S az ifju szerzetes ámulva mondja:
 „Atyám, hát hol vagyok? Nem klastromomba’?
 Csak egy órája van, hogy elhagyám
 És mentem egy madárnak a nyomán,
 Mely fáról-fára, lombról-lombra térve,
 Mind beljebb csalt az erdő sűrűjébe . . .“

Csodálva hallja ezt az agg apát
 S előhozat egy régi krónikát,
 Amelybe egy-egy scriba összerótta
 Mind, ami történt hosszú százak óta.
 És nagysoká' meglelték ezt a hírt,
 Mit egy barát háromszáz éve írt:
 „A páter gvardiánnak megjelenték,
 Hogy Frater Eugenius növendék
 Váratlan' klastromunk elhagyta ma.“
 S jegyzetben: „Végkép elveszett nyoma.“
 És Eugenius a porba néz le
 Álmélkodóan. Csak most vette észre,
 Ruhája mily nyűtt, haja mily fehér
 S hogy ősz szakálla szinte földet ér.
 S köny gyül szemébe s felsohajt, megértve,
 Hogy egy madárdalért így folyt el élte!
 És visszagondol arr' a nyári napra
 És visszagondol arr' a zsoltárlapra:
 „Mert ezer esztendő szined előtt,
 Mint a tegnap . . .“

S azok beviszik őt
S vigaszban, ápolásban híja nem volt.
S aztán kegyelmes volt hozzá a mennybolt:
Még élhetett szentül sok éven át,
A mígnem szelleme az égbe szállt.



A FÜGEFA.

Komor gyászleplet ölt egész Valencia,
Aggnak meg ifjunak hullton-hull könyje cseppje.
Hisz oda van, oda, a nép legkedvesebbje:
Költője, Salamon, a Gabiról fia.

Háromszor nyúgoszik s háromszor kél a nap,
És jajgat Izrael, látván, hogy vissza nem jó:
„Hová lett az az ajk, az annyi bájjal zengő?
Hová lett az a szív, a legjobb s jámborabb?”

Nem tudják, hogy az ajk örökre néma lőn,
Nem tudják, az a szív hogy többé sohse verhet,
Nem tudják, kicsoda s hol ásott néki vermet,
S hogy össze mint rogyott, hét sebből vérezőn.

Egy tudta csak: a mór, ki dalnoktársa volt,
Szelim. Előbb a nép babérját néki fonta,
De Salamon neve hírét homályba vonta —
S rá senkisémet figyelt, mióta az dalolt.

S midőn Szelim ezért ádáz irigye lett,
Meghívta, jöjjön el nagy kertje sűrűjébe,
És ott, egy fügefa hús árnyékába érve,
Törét villogtatá a drága fő felett.

Nem látta senkisémet a gyilkoló acélt,
Csak mely rájok borult, a fügefának lombja.
A dalnok erre néz, s hűlő ajakkal mondja:
„Oh szent fa, állj boszút az én halálomért!”

És elmulik az ősz, a tél is tovaszáll,
S hogy jó az új tavasz s kibú a rét virága,
S még termést csak *ígér* a nagy kert minden ága :
Im már a fügefa gyümölcscsel rakva áll.

Meghallják a csudát és ezren jönnek el,
Hogy lássák a fügét, mely madjdhogynem tenyéرنyi
S ha kérdik, mily varázs tud ily csodát elérni,
A mór titokszerűn mosolyg és nem felel.

S hogy a királynak is megvitték azt a hírt.
Egyszer. váratlanúl, ő is bement a parkba.
Hivatta Szelimet, s a fügefának tartva,
Megállt és ajaka kemény szavakra nyílt :

„Mitől terem e fa ? Beszéld el — akarom ;
Mondd meg szered ; ha jó, hadd éljen véle más is !
De hogyha bűvölet, vagy bárminő varázs is :
Az Úrra esküszöm, lesújt reád karom !“

Zavartan áll Szelim, szívébe' döbbenés.
S elébe tűnik az, kit egykor ott megölt ő . . .
Rábámul mereven a sápadt arcu költő,
S ő reszket és hebeg, s a fa tövére néz.

S a király újra kérd, de már ő szót sem ért ;
Az ő fülébe' most egész másféle hang van :
Egy szörnyü végsohaj — azé, ki ott alant van :
„Oh szent fa, állj bosszút az én halálomért !“

S elfödve arcait, jajgatva fölkiált,
És ismételteti, rémulten, önfeledten :
„Óh Gabiról fia, nem látta senki tettem',
De megjövendöléd, s a szent fa bosszút állt !“

S vallatja a király, s ő mindent elbeszél
Salamon végszavát elsirva újra s újra . . .
És másnap ama fán, mely tettének tanúja
És bosszulója volt, himbálta már a szél.



A KEGYELEM.

Hogy a nagy bűn után az Isten elüzé
Az éden lakosit a baj s a gond közé,
S hogy már a kerub is, a kapu őreképen,
Ott állott zordonúl, lángpallos jobkezében:

Adám fölajgatott: „Ah Uram Alkotóm,
Mért büntet haragod ilyen iszonytatón?
Ki csak porból vagyok karodtul megteremtve,
Mért dobsz ki engemet örökös küzdelembe?

Gyöngék az izmaim; én Istenem, oh nézd,
Nem bírom vélök el a tenger szenvedést!
Szánj engem és e nőt! Bár súlyos a mi vétünk!
Te bölcs, kegyes bíró, oh irgalmazz minékünk!”

És ráfigyelt az Úr a fellegek között,
Miként imádkozik, akit ő száműzött.
S ím megdördül a lég, és azután a mennyből
Világ-remegtetőn Adonáj hangja csendül:

Másíthatatlan az, mi ki van mondva rád:
Veritékezve hordd az élet nyomorát.
De hogy bírhasd el, hogy légyen súlya könnyebb;
Ember! neked adom ajándokul a könnyet!”

A COLOSSEUMBAN.*)

A régi Róma hív. A déli nap hevében
A Capitolium mögöttünk elmarad ;
Egy végtelen gödör nyílik lábunk alatt
Kő-csontok óriás, csudás sírgödreképpen.

S ámulva néz szemünk a nagy, sivár telekre,
Ahol közepe volt a földnek egykoron,
S hol most kietlenül torlódik romra rom,
Ívek meg oszlopok zavaros tömkelegje.

De ahol véget ér a hosszú-hosszu korlát,
Valami zordonúl nyúlik az égbe fel,
Minthogyha ciklopok, kőszirtek ezrivel,
Emelték volna ott Rómának bástya-tornyát.

Tátongva ránk mered száz rengeteg kapúja,
S üres ablakival a három emelet ;
A szürke köveken sebhely ér sebhelyet,
Dísz rajtok nem hagyott a századoknak újja.

És bent is pusztulás feküdt reá a házra,
Lépcsőzetek helyén nagy mélység borzogat,
Itt-ott egy csonka ív, leszakadt boltozat,
Egy-egy gigási fal, melynek nincs folytatása . . .

*) A „Római Rithmusok“ c. ciklusból.

S munkál a képzelet, a múltat visszahozván . . .
Száz márvány padsoron Rómának népe ül,
És hangos ketrecek borzalmas mélyiből
Az arénába ront a vérszemű oroszlán.

És közepütt megáll, szemét vadúl meresztvén,
Aztán megrázkodik: mivel szemben vele
A sorompó kinyílt — jön az ellenfele,
Jön véle küzdeni a bűnös — a keresztyén!

Az fog ma játszani a régi színdarabba',
Ahol oly egyszerű s oly szörnyű a mese,
Melynek sugója nincs és nincsen jelmeze,
S hol nem komédia a halál pillanatja.

Felordít most a vad, már szomjasan a vérre,
S a százezernyi nép ujjongva fölkiált:
Mivel gyönyör nekik nézhetni a halált,
Mint annak lenn gyönyör így szembenállni véle.

Most — most!... És mind mohón, nézik lihegve, csöndbe,
A császár-pontifex s a vén senátorok,
A lovagok s a nép... S egy szív se háborog,
És annyi szem között nincs egyiknek se könyje!

Nem hallják, hogy amaz mint hívja haldokolva
A Mária fiát, ki Júdeában élt,
S nem sejtik, mily hamar lakolnak e napért,
Hogy Róma sassai mint hullnak majd a porba;

Hogy' szárnyal az a név a birodalmon által,
Szétverve mindenütt hamis augúrjaik,
S hol most zavartalan' Jupiter úrkodik,
Arany szentélyeik hogy' összezúzza bárdal!

Igen, a Palatin Caesarok-lakta halmát,
Oh gőgös Róma te, e név pusztítja el,
S majd fórumodra is csak pór nép seregel,
A törmelék fölött csereberélni barmát.

S amelyről azt hívéd, az öröklétnek épül,
E márvány-szörnyeteg csak pusztá váz marad ;
Széthordják szobrait, kifosztják a falat
S új Isten templomát építik a kövéből ;

S a barbar idegen, ha egykor megcsodálja,
Majd arra gondol itt — hogy túl ama folyón,
Mily diadalmasan, milyen parancsolón,
Milyen fönségben áll Szent-Péter kúpolája !



A PEJKÓ.

I.

Búsan áll a várteremben
Lacfi Andor egymagán,
Szívet tépő gyötrelemben
Néz ki ólmos ablakán.
Túl az erdőn megláthatja
A kastélyt a bérc felett —
Odaröppen gondolatja
Ahhoz, kit oly rég szeret.

Fölidézi gyász-szívébe
Az első találkozást,
Hol a tornán, most egy éve,
Megszerették egy a mást.
Minden ellenét lebírva,
Tőle vette át a bért,
S látta, kék szemébe írva :
„Szívet adnék szívedért !“

Büszke gróf a lánynak atyja,
Ő szegény és köznemes :
„Hogy is, hogy is álmodhatta,
Hogy a lányom neje lesz ?“
És a szűz is reggtől estig
Mindhiában esdekel,
Hasztalan, hogy sírva fekszik,
Hasztalan, hogy sírva kel.

Rengetegnek mély sötéte
Környezi a Lacfi-várt,
Lacfi mégis hétrül-hétre
Háromszor megy rajta át.
Túlfelén a grófi lak van,
Ott megáll és föltekint,
Látja hölgyét egy ablakban,
Aztán visszatér megint.

Titkos a vadonnak útja ;
Hol így jár ide s tova ;
Rajta kívül ki se tudja,
Csak mely hordja, pejlova.
Hajdan az sok ütközetbe
Rontott véle szilajúl :
Most fejét a földre szegve,
Vele érez és busúl.

II.

Azalatt a grófi lakba befordul egy kérő,
Minden gombja, minden csatja szinte kincset érő.
Sok-sok ráncra dehogy bántja a leánynak apját :
Paroláznak, s már a násznak ki is tűzik napját.

Ős szokásképp, hogy a násznép annál díszesb légyen,
A határba, minden várba sebes hírnök mégyen ;
„Kigyelmedet Csákvár ura szívből köszönteti,
Legszebb lovát a lakzira adná kölcsön neki !“

E szót hallván, Lacfi halvány, szinte összeroskad,
Nincs egy íge fehér ajkán . . . csak néz percek hosszát.
Majd remegve maga megy le a vár udvarába,
Kihozatja Pejko lovát, sírva borul rája.

„Jó paripám, hű pajtikám, te léssz csak a boldog !
Ottan léssz az esküvőjén — talán te is hordod
Aranyhímes párna-nyereg földjön majd a nászon,
Gyöngyös legyen hevedered, takaród meg bársony !“

Kapar a mén, okos fejét ide-oda rázza,
Mintha urát vigasztalná vídám nyihogása.
De az nyakát átkarolja, könnyével fereszti,
Nagy-keserves sóhajtással utjának ereszti.

III.

És virrad a nap, min a szép hajadon
Oltárhoz mén az öreggel.

A vártul a templom messze vagyon,
Indulnak hát kora reggel.

Muzsikus megy a násznép legelején,
Leghátul az álmos vőlegény

S a bús menyasszony — a Pejkón.

Kietlen, sűrű a rengeteg,

Melyen át lemennek a völgybe ;

Bóbiskol, mondom, az álmos öreg,

Sir, a porba nézve, hölgye ;

Míg egyszer a Pejkó megbotol,

A lány riad . . . nincs senki sehol . . .

Elveszté úti társát !

Kiált, de amaz már messze megyen,

S nem jó felelet sehonnán.

Idestova néz : mitevő legyen ?

Ki vezesse a mély vadonban ?

De a reszkető leány alatt

A Pejkó biztosan halad . . .

Rá bízta magát szegényke.

A ló most jámborúl nekivág

Egy keskeny, árnyas utnak ;

Egyszerre ím, ritkulnak a fák :

Az erdő végire jutnak.

S ím egy ódon vár van a lány előtt,

S a toronyba', köszöntni az érkezőt,

A kürtnek szózata zendül.

Egy ifju tekint le a vár falán,

S repesve rohan le feléje ;

Megismeri kedvesét a leány,

S pirulva omlik ölébe.

S a rég egymásra vágyakozók
Pihegő ajakán elcsattan a csók,
S mámorban fürdik a lelkek.

S hogy megvult másnap az esküvő,
És Lacfi a grófhoz átment:
Az mit tehetett? Az ifju vő
Kicsikarta tőle az áment.
Az a vén pedig röstelkedik,
És míg a cselédek kinevetik,
Dörmögve hazakullog.

A Pejkót aztán nem feledék,
Akiknek üdvöt szerze:
A boldog férj s a víg feleség
Hűn gondoztatta persze.
Istállójában friss zabot
Ezüstös jászolból kapott,
S gyöngyen folyt élte holtig.



S I R K Ő F A R A G Ó.

— *Epilóg-féle.* —

Udvarunkban, reggtől kezdve
Míg csak le nem száll az estve,

Hangzik véső, kalapács :
Sirköveken, melyek ottan
Állnak összehalmozottan,
Foly a betű-faragás.

Dúsak nevét, születését,
Érdemeit belevésik

Carrarába odalent ;
De a szegény embereknek
Homokköre rendelgetnek
Kurta írást, dísztelent.

Bármily írás kerül rája,
Egy kis öreg faragcsálja
Közömbösen, gondtalan ;
Olykor-olykor munka mellett
Rekedt hangon énekelget,
S ez a furcsa dala van :

„Kip-kop ! Bármilyen nagy piramis,
Ha betűje színarany is,

Mindegy annak odalenn,
Véssem nevét bármilyen büszke,
Tíz láb magas obeliszkre :

Föl nem kél az sohasem !“

... S én tünődve, tünelődve
Nézek be a jövőnkbe

Bús nótája hallatán.
S rágondolok arr' a napra,
Mikor egy ily kődarabra
Nevemet is írja tán.

S éltem művét áttekintve
 Megirigylem szinte-szinte
 Őt, ki betűt kőbe vés ;
 Mit én írtam, csak papírra,
 Gyöngye tollal vagyon írva,
 És a sorsa feledés.

Annak ékes, nagy betűi
 Soká fognak szembetűnni,
 Hosszú lesz az életük ;
 Mit én írtam, mind egy szálíg
 Előbb-utóbb szerte mállik —
 Betűim nem kőbetük.

De vigaszúl lenn a nóta
 Újra fölcseng folytatódva :
 „Kip-kop ! Bármilyen szép a kő :
 Minden porlad, minden korhad,
 Egyszer mindent szétrombolhat,
 Kip-kop, az a vén Idő !

Ember, azért földön járva,
 Sohse keresd bolondjába,
 A Jövendő mit mivel :
 Ha van babád, kérd a csókját,
 S ha van kedved s tudsz egy nótát :
 Ne okoskodj — fújjad el !“



TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap
I. Énekek a hazáról.	
Rákóczi sírja	5
„Talpra magyar“	9
A hegyesi csata	11
Schwechátnál	14
Szünóra	17
Huszár-imádság	20
„Nincs pardon“	21
Damjanics szónokol	24
A pesti Szabadság-téren	25
A sétatér honvédje	28
Kivándorlók	30
Monte Cavallo	32
Könyörgés	34
II. Történetek.	
Abú	37
Valmiki halála	39
Vigasz	41
Tiresias	43
Egy könyecsepp	44
Arion	47
Frater Eugenius	48
A fügefa	51
A kegyelem	53
A Colosseumban	54
A pejgó	57
Sirkőfaragó	61





**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

DB
032
.4
P36
1906
C.1
RODA

UTL AT DOWNSVIEW



D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 30 15 10 001 9